

Eikapsels van Haaien en Roggen op de stranden van Oostende tot het Zwin

Guido Rappé, Jozef Vansteenkiste en Ingrid Jonckheere

Enige tijd geleden ontving de redactie een bundel met handgeschreven waarnemingen van haaien- en roggenkapsels van Jozef Vansteenkiste. De data bestrijken een periode van meer dan 30 jaar.

Tussen 30 januari 1986 en 30 april 2019 verzamelde en telde Jozef Vansteenkiste het aantal aangespoelde haaien- en roggenkapsels tijdens zijn strandtochten, bijna vijftien jaar van de 20^e en een goede achttien jaar van de huidige eeuw. Omdat het jammer zou zijn daar niets mee te doen, was een overzicht in De Strandvlo aangewezen. Hieronder presenteren wij een overzicht van deze vondsten, met enige conclusies.

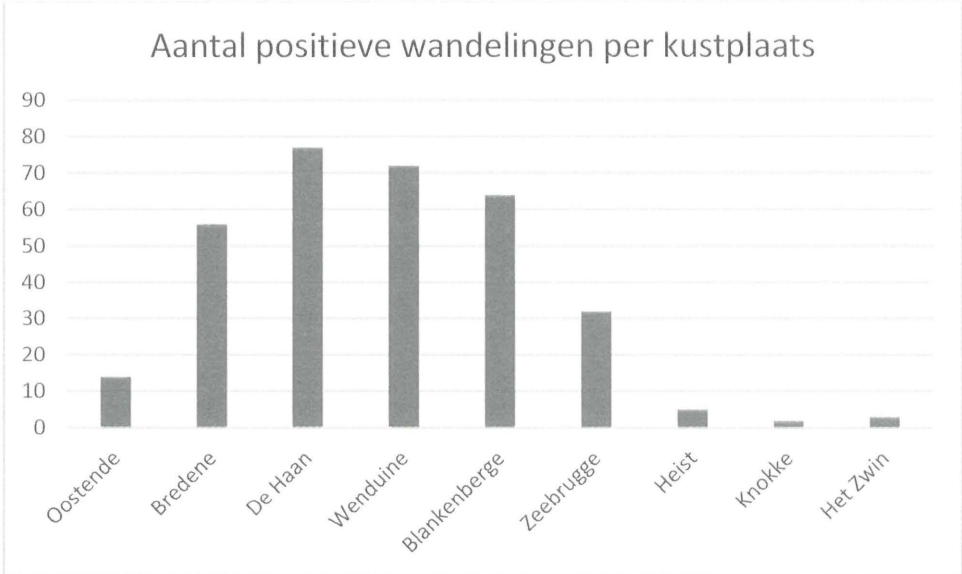
Aantal wandelingen

Het totaal aantal strandwandelingen waarbij eikapsels van Haaien en/of Roggen werden geteld bedraagt 187 voor de periode van 30 januari 1986 tot 7 april 2019. Het aantal wandelingen per jaar varieert van 1 in de jaren 1986-1994 (maar geen in de jaren 1990-1992) tot 19 wandelingen in 2018 (Grafiek 1). De afgelegde afstand per wandeling werd niet genoteerd.

Grafiek 1: Aantal wandelingen per jaar. (Number of visits to the beach.)

De meeste wandelingen liepen van Oostende Halve Maan of Bredene tot Blankenberge. De Haan werd het vaakst bezocht, gevolgd door Wenduine, Blankenberge en Bredene (zie grafiek 2).

Grafiek 2. De verdeling over de kustplaatsen van de wandelingen waarbij eikapsels werden genoteerd. (Distribution over the coastal sites between Ostend and the Zwin nature reserve near the Belgian-Dutch border.)

Gegevens

In totaal werden 2663 eikapsels geteld over 187 positieve excursies of een gemiddelde van 14,24 kapsels per wandeling. De resultaten lopen echter zeer uiteen, van 1 tot bundels van Hondshaai met tientallen kapsels ineens. In onderstaande tabel 1 vindt u het aantal gevonden kapsels per jaar en per soort.

Op de volgende pag. Tabel 1. Aantal eikapsels per soort en per jaar. (Number of egg cases of rays and sharks by species and year.)

	Stekelrog <i>Raja clavata</i>	Gevlekte rog <i>Raja montagui</i>	Blonde rog <i>Raja brachyura</i>	Golfrog <i>Raja undulata</i>	Sterrog <i>Raja radiata</i>	Hondshaai <i>Scyliorhinus canicula</i>	Kathaai <i>Scyliorhinus stellaris</i>
1986						2	
1987						1	
1988						1	
1989					2		
1993						2	
1994	4	4				1	
1995	3						
1996	4				1	3	
1997	2					4	
1998	36	1		1		3	
1999	8					42	
2000	21	1		1		15	
2001	42	1	1	1		216	
2002	5	2				2	
2003	30	2				18	
2004	24	1		1		22	
2005	87	2				46	
2006	16	1				7	
2007	31	2		1		87	1
2008	83			1		7	
2009	93	4				80	
2010	95	7	2			17	
2011	29	1				148	
2012	20		1			243	
2013	14					2	
2014	35	4				1	

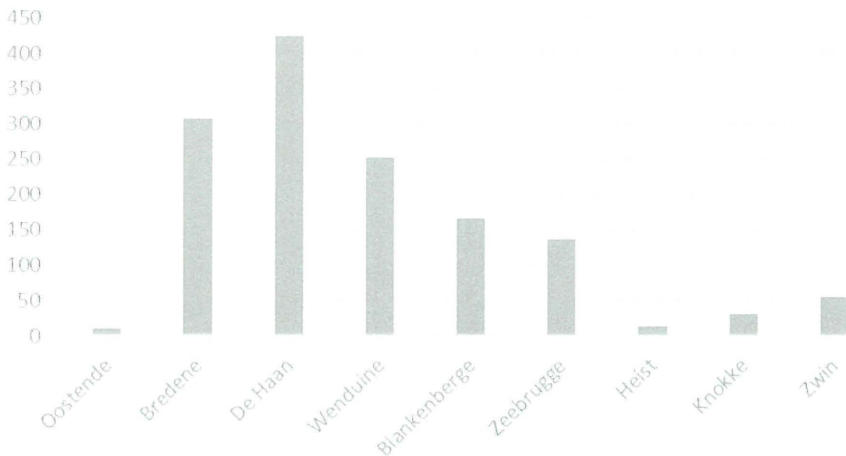
	Stekelrog <i>Raja clavata</i>	Gevlekte rog <i>Raja montagui</i>	Blonde rog <i>Raja brachyura</i>	Golfrog <i>Raja undulata</i>	Sterrog <i>Raja radiata</i>	Hondshaai <i>Scyliorhinus canicula</i>	Kathaai <i>Scyliorhinus stellaris</i>
2015	1					3	
2016	45	7				68	
2017	73	19				25	
2018	162	17	6			18	
2019	439	21	7	2		51	
subtotalen	1402	97	17	8	3	1135	1
Tot. Rog/ Haai Algemeen					1527	1136	2663

Bespreking

Stekelrog – *Raja clavata* (tekening 3)

In totaal werden 1402 kapsels van de Stekelrog geteld, dit is 52,64 % van het totaal aantal gevonden kapsels. Dit is het algemeenste kapsel op het strand. Als we even de haaienkapsels buiten beschouwing laten, tekent deze soort voor 92% van de roggenkapsels. Vooral de aantallen van het jaar 2018 (162 exemplaren) en de eerste 4 maanden van 2019 (439 exemplaren) springen in het oog. Als we echter corrigeren voor het aantal strandbezoeken, dan blijkt dat 7 à 8 kapsels mooi is, met dubbel zoveel in 2005 (17 exx.) en toch een uitschieter in het eerste trimester van 2019 (34 exx.). De meeste exemplaren werden gevonden in De Haan maar De Haan is ook de kustgemeente die het vaakst werd bezocht en de langste kust heeft op dit traject.

Aantal kapsels Stekelrog per kustplaats

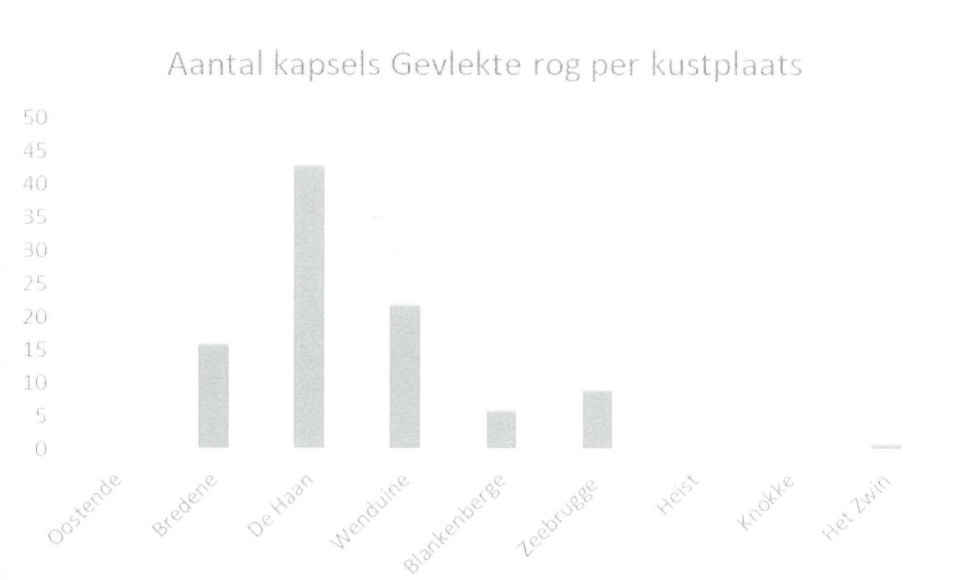
Grafiek 3. Aantal kapsels Stekelrog per kustplaats. (Number of egg cases of thornback ray *Raja clavata* per coastal site.)

Drie keer werd een kapsel met embryo erin gevonden, namelijk op 26 februari 2005 te Bredene, op 13 maart 2009 en op 15 december 2018, telkens op het strand van Blankenberge. Dit brengt het aantal kapsels met embryo die in de loop der jaren gemeld zijn in de Strandvlo op negen (Vanhaelen, 1998; Dekee, 2012; De Blauwe & Kerckhof, 2014 en Jonckheere, 2018).

Er werden ook twee exemplaren gevonden met afwijkende afmetingen. Op 22 december 2017 te Bredene (Tekening 1) en op 22 november 2018 te De Haan, deze laatste was in opgeweekte toestand 50 mm breed en 37 mm hoog (Tekening 2).

Gladde of Gevlekte rog – *Raja montagui*

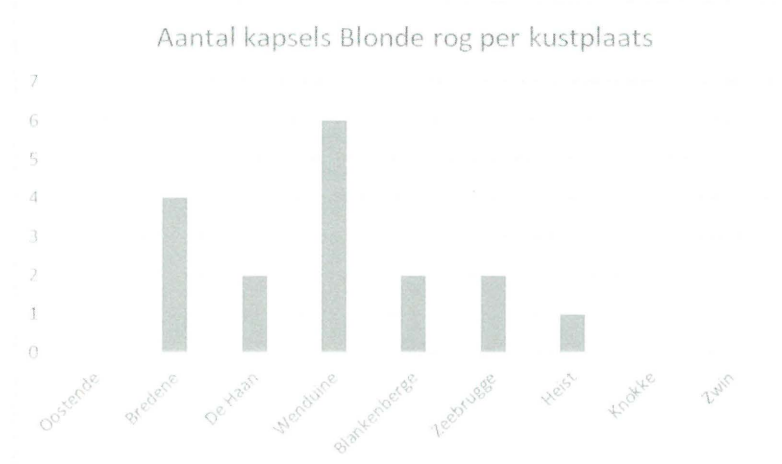
Met 3,64 % van het totaal aantal kapsels of 6% van de roggenkapsels, is deze soort duidelijk veel minder algemeen. Het valt op dat tijdens de laatste drie jaar veel meer vondsten werden genoteerd.

Grafiek 4. Aantal kapsels Gladde rog per kustplaats. (Number of egg cases of spotted ray *Raja montagui* per coastal site.)

Blonde rog – *Raja brachyura*

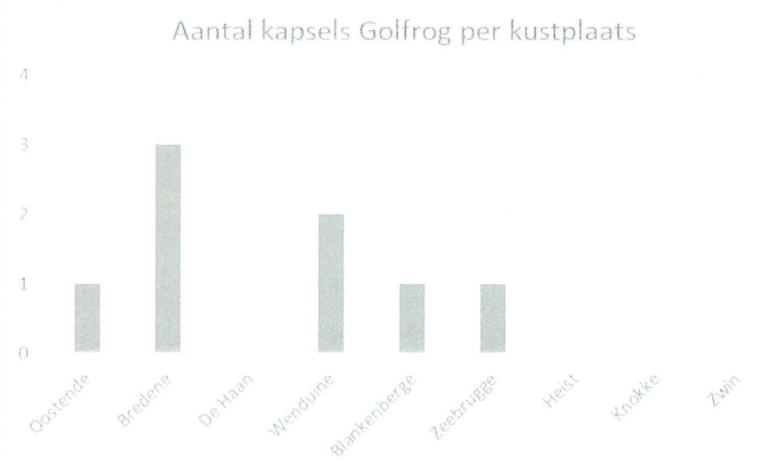
Het eerste exemplaar van deze periode vond Jozef pas in deze eeuw, in 2001. Het betrof toen een beschadigd kapsel. In totaal gaat het om 17 kapsels of 1% van het aantal roggenkapsels. Ook hier valt op dat in het jaar 2018 en 2019 de meeste exemplaren werden gevonden. In tegenstelling tot de kapsels van de Stekelrog spoelden de meeste kapsels van de Blonde rog aan in Wenduine. Of dit iets betekent, is moeilijk te zeggen. Het gaat tenslotte om zeer kleine aantallen.

Grafiek 5. Aantal kapsels Blonde rog per kustplaats. (Number of egg cases of blonde ray *Raja brachyura* per coastal site.)

Golfrog – *Raja undulata*

In totaal werden 8 kapsel van deze soort genoteerd, dit is 0,3 % van het totaal aantal gevonden kapsels of een 0,5% van de roggenkapsels. Het is opvallend dat een kwart van deze kapsels in het voorjaar van (het slechts voor een derde verlopen jaar) 2019 gevonden werden.

Grafiek 6. Aantal kapsels Golfrog per kustplaats. (Number of egg cases of undulate ray *Raja undulata* per coastal site.)

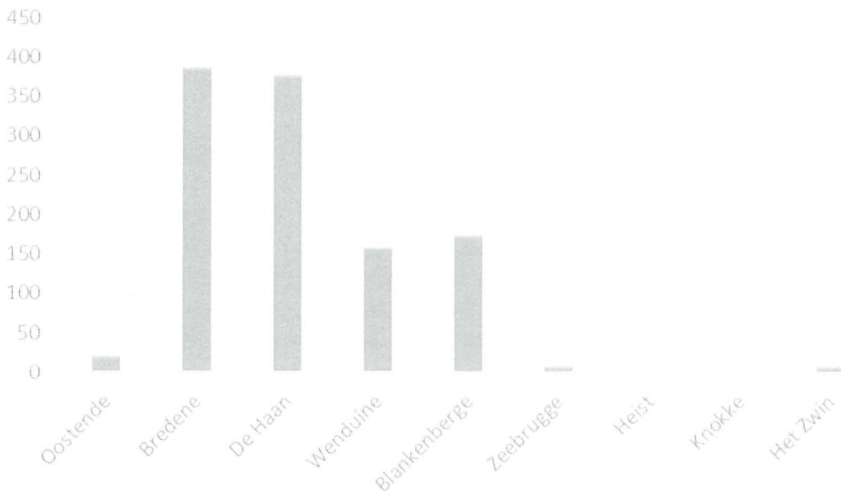
Sterrog - *Amblyraja radiata*

Deze soort komt aan de Belgische kust slechts zeer zelden voor (Rappé & Eneman, 1988). Tot halfweg de jaren negentig werden slechts een 5-tal kapsels van deze soort gemeld (Rappé, 1999). De teller komt voor deze periode nu op 6 te staan want Jozef verzamelde op 25 februari 1989 twee exemplaren op het strand van De Haan. Vanaf augustus 1995 tot begin 1996 spoelden tientallen kapsels van de Sterrog aan op de Belgische stranden (Severijns, 1996; Rappé, 1999) maar in deze periode maakte Jozef geen strandwandelingen. Op 16 november 1996 vond hij wel nog één exemplaar in De Haan.

Hondshaai – *Scyliorhinus canicula*

In totaal werden 1135 kapsels van de Hondshaai geteld, dit is 42,62% van het totaal aantal gevonden kapsels. Daarmee is het kapsel van deze soort het op één na algemeenste op het strand. Vaak worden trossen van kapsels met ineengestringelde draden gevonden. De meeste waarnemingen vonden plaats op het strand van Bredene, gevolgd door het strand van De Haan. Op 29 december 2001 verzamelde Jozef drie kapsels met embryo te De Haan en op 9 oktober 2003 een kapsel met daarin een haaitje. De grootste tros – 146 exemplaren werd gevonden op 14 januari 2012 in Blankenberge.

Aantal kapsels Hondshaai per kustplaats

Grafiek 7. Aantal kapsels Hondshaai per kustplaats. (Number of egg cases of lesser-spotted dogfish *Scyliorhinus canicula* per coastal site.)

Kathaai - *Scyliorhinus stellaris*

Dit is een kapsel dat zeldzaam is op het Belgische strand. Er zijn maar enkele vondsten terug te vinden in de Strandvlo. Rappé & Desender (1981) melden één exemplaar gevonden in februari 1969 op het strand van De Panne. In een volgend Haaien- en Roggenkapsel verslag van Rappé (1983) werd opnieuw één vondst gemeld, namelijk op 26 maart 1982, op het strand van Bredene. Op 10 april 1994 vond Marie-Thérèse Vanhaelen een tros met 6 erg verweerde eikapsels op het strand van Oostduinkerke. (Vanhaelen, 1994).

Aan deze lijst kan nu één exemplaar worden toegevoegd. Op 5 februari 2007 vond Jozef een exemplaar met een lengte van 85 mm en een breedte 34 mm op het strand van Blankenberge.

Bespreking

In de beginjaren van de Strandwerkgroep werd enige systematische aandacht besteed aan de eikapsels van haaien en roggen op ons strand (Rappé & Desender, 1981; Rappé, 1983). In latere jaren duiken af en toe eikapsels op in de Strandvlo in een breder geheel van opvallende waarnemingen of omwille van een zeldzaam fenomeen, zoals de aanwezigheid van een embryo (zie literatuurlijst hieronder).

Precies omdat die eerste periode, het einde van de jaren 1970 en begin van de jaren 1980, volledig buiten de hier gepresenteerde periode valt, is het interessant om de soortenlijst en aantallen eens te vergelijken.

De Stekelrog *Raja clavata* lijkt in vergelijkbare aantallen, misschien iets lager, aangetroffen te worden.

De gevlekte rog *Raja montagui* tekende in de periode 1981-1983 voor 16% van het totaal. In het huidige verslag is dat slechts een derde hiervan.

Hondshaai *Scyliorhinus canicula* vertegenwoordigde in de periode 1981-1983 5% van het totaal. Er werd toen letterlijk gemeld dat deze soort nooit in grote aantallen gevonden werd; 5-6 exx. op 26 maart 1983 te Bredene waren tot dan toe het hoogste aantal dat samen gevonden werd. Wat een schril contrast met de hier besproken periode, waarbij de Hondshaai bijna voor de helft (43%) van het totale aantal eikapsels verantwoordelijk is. Niet alleen wordt de soort nu vaker gevonden, maar ook vaker in grote kluwens van ineengestremde kapsels.

Opvallend toch is het feit dat op zo'n grote staalname de Kleinoogrog *Raja microocellata* ontbreekt. In 1981-1983 werden ieder jaar twee exemplaren gevonden. De eveneens ontbrekende Grootoogrog *Leucoraja naevus* is altijd wel zeldzaam geweest.

Samenvattend kunnen wij stellen dat de diversiteit van eikapsels van haaien en roggen op het strand kleiner is geworden. De Stekelrog houdt stand, de Gladde rog heeft wat meer moeite, zeldzaamheden blijven zeldzaam of werden niet meer gemeld, de Hondshaai gaat

fors vooruit. Dit laatste is misschien nog wel het opvallendste feit voor iedereen van een zekere leeftijd en dus tijdsperspectief. Dat wordt in deze reeks nog eens mooi geïllustreerd. Hier kunnen verschillende factoren in het spel zijn. Wat te denken van de opwarming van het zeewater met een noordwaartse uitbreiding uit het Kanaal tot gevolg, de vooruitgang van deze opportunistische jager in een verstoord onderwaterecosysteem, het vaker loskomen en aanspoelen van trossen door verdergaande verstoring van de zeebodem, het wegvallen van (de concurrentie van?) minstens één andere kleine (maar net iets grotere) kleine haaiensoort, de doornhaai *Squalus acanthias*...?

Gezien hier nog maar eens aangetoond wordt dat lange reeksen waarnemingen mooie trends kunnen laten zien, is dit misschien de ideale aanleiding om opnieuw aan een periodieke verslaggeving te gaan doen in de Strandvlo.

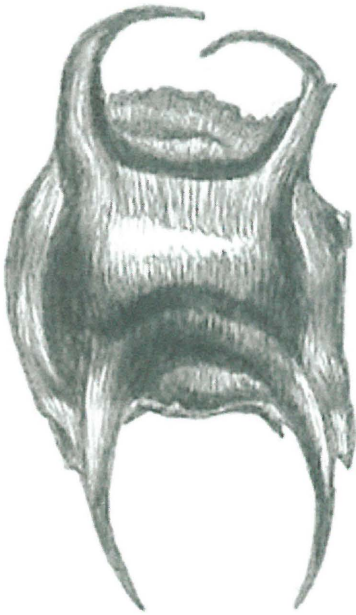
De eerste auteur houdt zich aanbevolen voor de ontvangst van waarnemingen of u kunt ze toevoegen aan de databank/website waarnemingen.be. Vergeet niet te vermelden dat het om een eikapsel gaat, niet om een volledig dier.

Samenvatting

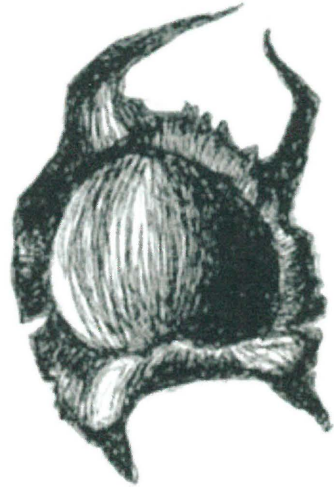
Dit artikel doet verslag over de vondsten, gedaan door de tweede auteur, van eikapsels van kraakbeenvissen langs de oostelijke helft van de Belgische kust in de periode 1986- begin 2019. In totaal werden 2663 eikapsels gedetermineerd op soortniveau. Het gaat om vijf roggen- en twee haaiensoorten, in volgorde van belangrijkheid: Stekelrog *Raja clavata*, Hondshaai *Scyliorhinus canicula*, Gladde rog *Raja montagui*, Blonde rog *Raja brachyura*, Golfrog *Raja undulata*, Sterrog *Amblyraja radiata* en Kathaai *Scyliorhinus stellaris*. Grootoogrog *Leucoraja naevus* en Kleinoogrog *Raja microocellata*, vroeger wel gemeld van onze kust, zijn niet gevonden. Het opvallendste fenomeen uit deze gegevens, al een tijdje duidelijk en hier nog maar eens aangetoond, is de opvallende vooruitgang van de Hondshaai.

Summary

This report summarises findings of egg cases of cartilaginous fish species along the eastern half of the Belgian coast made by the second author between 1986 and 2019. A total of 2663 specimens have been identified, five ray species and two sharks, in order of importance: *Raja clavata* (thornback ray), *Scyliorhinus canicula* (lesser-spotted dogfish), *Raja montagui* (spotted ray), *Raja brachyura* (blonde ray), *Raja undulata* (undulate ray), *Amblyraja radiata* (thorny skate), *Scyliorhinus stellaris* (nursehound or greater spotted dogfish). *Leucoraja naevus* (cuckoo skate) and *Raja microocellata* (small-eyed ray), mentioned in former reports, have not been found. The most obvious fact in the presented results is the marked progressing presence of *Scyliorhinus canicula* (lesser-spotted dogfish), an opportunistic feeder, which may also benefit from climate change, diminished competition, habitat deterioration of the sea bottom...

Tekening 1 : Misvormde stekelrog *Raja clavata* Bredene 22/12/2017. Opgeweekt 1/1. Tekening: Jozef Vansteenkiste

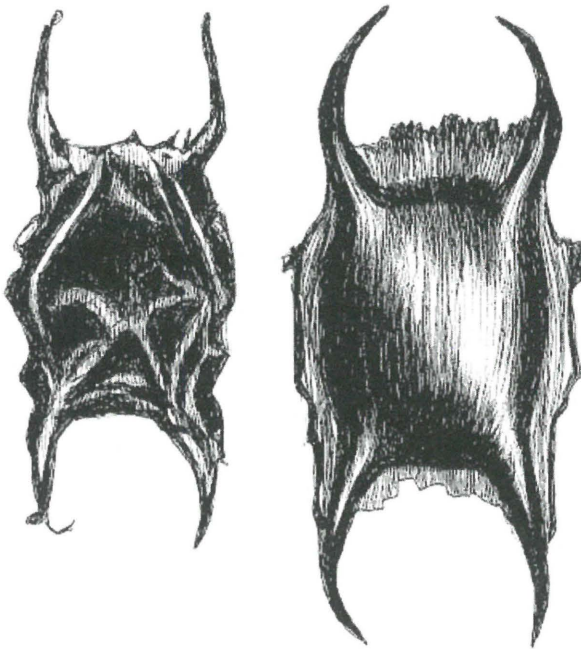

Tekening 2 : Misvormde stekelrog *Raja clavata* De Haan 22/11/2018. 1/1. Tekening: Jozef Vansteenkiste

Literatuur

- DE BLAUWE, H., & F. KERCKHOF, 2014. Bijzondere vondsten – Verslag nummer 6. De Strandvlo, 34(4): 128-133.
- DEKEE, M., 2012. Vondsten van eikapsels van Hondshaai en Stekelrog met embryo. De Strandvlo, 32(2): 54-56.
- JONCKHEERE, I., 2018. Eikapsels van de rog en schelpen op de stranden van de Westkust na de eerste winterstorm van 2019. De Strandvlo, 38(4): 119-128.
- RAPPÉ, G., 1983. Eikapsels van haaien en roggen langs de Belgische kust. II. De Strandvlo, 3(3): 61-64.
- RAPPÉ, G., 1999. Een invasie van eikapsels van de sterrog *Raja radiata* op het Belgische en Noord-Franse strand. De Strandvlo, 19(2): 114-117.
- RAPPÉ, G. & K. DESENDER, 1981. Eikapsels van haaien en roggen langs de Belgische kust, een eerste bericht. De Strandvlo, 1(3): 65-71.

- RAPPÉ, G. & E. ENEMAN, 1988. De Zeevissen van België. Uitgave De Strandwerkgroep, 78 blz.
- SEVERIJNS, N., 1996. Verslag van de eindejaarsexcursie te De Panne op 23 december 1995. De Strandvlo, 16(1): 39-43.
- VANHAELEN, M.-TH., 1994. Eikapsels van de kathaai op het strand van Oostduinkerke. De Strandvlo, 14(4): (127-129).
- VANHAELEN, M.-TH., 1996. Aantekening bij eikapsels van roggen tijdens de winter 1994-1995 te Koksijde. De Strandvlo, 36(1): 31-34.

Tekening 3 : Kapsel *stekelrog Raja clavata* Het Zwin 01/2019 – Links opgedroogd, rechts opgeweekt. Tekening: Jozef Vansteenkiste

Kapelstraat 3
9910 Ursel
guido.rappe@gmail.com

Rond den Heerdstraat 64
8000 Brugge

Sint-Idesbaldusstraat 20
bus402
8670 Koksijde
ijonckheere@hotmail.com